

Artikelen

Overwerken in Nederland

Ingrid Beckers en Clemens Siermann

In 2004 werkte 37 procent van de werknemers in Nederland regelmatig over. Bijna een derde van het overwerk is onbetaald. Overwerk komt het meeste voor onder werknemers tussen de 25 en 45 jaar. Jonge mensen werken vooral over om extra geld te verdienen. Naarmate men ouder wordt, hoort het overwerken steeds meer bij de functie. Mannen werken vaker over dan vrouwen. In vergelijking met mannen krijgen vrouwen de extra uren relatief vaak gecompenseerd in tijd. Hoogopgeleide werknemers werken veel vaker over dan laag- en middelbaar opgeleide werknemers. Het overgrote deel van hen doet onbetaald overwerk.

In het onderwijs, de zakelijke dienstverlening en bij financiële instellingen wordt relatief veel onbetaald overwerk verricht. In de sector vervoer, opslag en communicatie en in de landbouw wordt veel overwerk gedaan, waarvoor werknemers worden gecompenseerd in geld. De gezondheids- en welzijnszorg is de enige sector waar overwerk meestal wordt gecompenseerd in de vorm van tijd.

1. Inleiding

Er is sprake van overwerk als iemand buiten de vastgestelde werktijden werkt en daardoor het aantal contractuele arbeidsuren wordt overschreden. In de Enquête Beroepsbevolking (EBB) wordt aan werknemers gevraagd of ze overwerken. Zowel langer op het werk blijven, als werk mee naar huis nemen wordt gerekend tot overwerk. Ook wordt gevraagd hoe men voor het eventuele overwerk wordt gecompenseerd: in tijd, in geld, of helemaal niet. In dit artikel wordt een beschrijving gegeven van werknemers die regelmatig overwerken. Wie zijn zij en waar werken zij?

In 2004 werkte 37 procent van de werknemers in Nederland regelmatig over. Bij 14 procent van de werknemers ging het om overwerk waarvoor zij werden betaald. Daar-

naast kreeg 16 procent het overwerk 'terugbetaald' in tijd. Voor 13 procent van de werknemers gold dat zij regelmatig overwerkten, zonder dat daar een vergoeding tegenover stond. Dit betekent dat ruim eenderde van al het overwerk in 2004 onbetaald was. Een klein deel van de werknemers die overwerkten, werden zowel in tijd als in geld gecompenseerd. Zij worden in het vervolg van dit artikel gerekend tot de personen die worden gecompenseerd in geld.

2. Persoonskenmerken

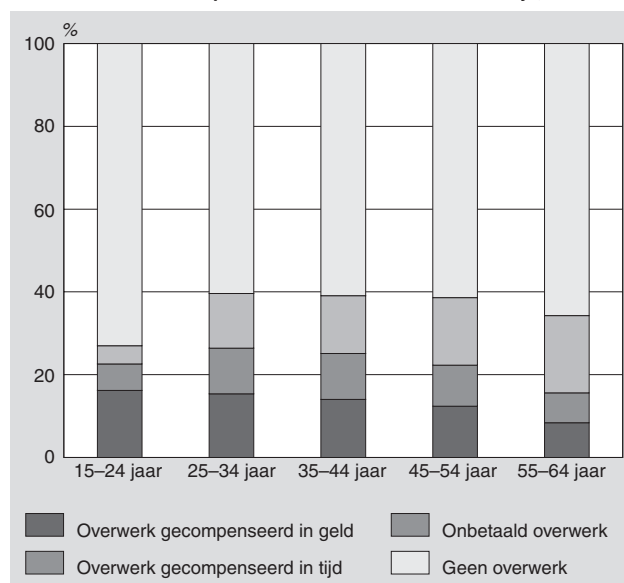
2.1 Leeftijd en geslacht

Jongeren werken relatief weinig over. Iets meer dan een kwart van de 15–24-jarigen geeft aan regelmatig extra uren te maken. Het gaat daarbij vooral om betaalde uren. Onder personen tussen 25 en 45 jaar komt overwerken het meest voor; bijna vier op de tien van hen werken regelmatig over. Het betreft gedeeltelijk overwerk dat wordt gecompenseerd in geld en gedeeltelijk overwerk dat niet wordt gecompenseerd. Naarmate mensen ouder zijn, krijgen zij minder vaak geld voor de extra uren die zij maken. Ze verrichten steeds vaker onbetaald overwerk. Boven de 55 jaar werken mensen minder vaak over. Daarbij gaat het vooral om onbetaald overwerk. Jonge mensen werken vooral over om extra geld te verdienen. Naarmate men ouder wordt, is het overwerken steeds meer een onderdeel van de baan.

Staat 1
Regelmatig overwerken naar compensatie in tijd en/of geld, 2004

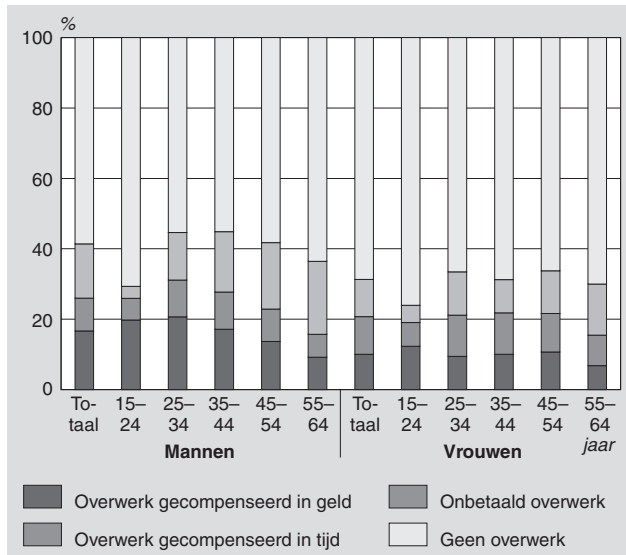
	Regelmatig overwerken		Nooit overwerken	Totaal
	Compensatie in tijd			
	Ja	Nee		
Regelmatig overwerken	%			
Compensatie in geld				
Ja	6	8	–	14
Nee	10	13	–	23
Nooit overwerken	–	–	63	63
Totaal	16	21	63	100

1. Overwerk naar compensatie van het overwerk en leeftijd, 2004

Voor alle leeftijdsgroepen geldt, dat mannen vaker overwerken dan vrouwen. Ruim vier van de tien mannen werken regelmatig over. Ruim drie van de tien vrouwen doen dat ook. Met name mannen van 25–44 jaar werken veel over, bijna 45 procent van hen geeft aan regelmatig extra uren te maken. Hoe jonger mannen zijn, hoe vaker zij het overwerk krijgen uitbetaald. Bijna zeven van de tien jonge mannen die regelmatig overwerken, krijgen geld voor de extra uren die zij maken. Dit aandeel daalt met de leeftijd. Boven de 55 jaar krijgt nog maar een kwart van de mannen die regelmatig overwerken geld voor de extra uren die worden gemaakt. Meer dan de helft van de werknemers boven de 55 jaar die regelmatig overwerken, doet dit zonder dat er een vergoeding tegenover staat. Iets meer dan één op de tien jongeren doet dit ook. Jonge mannen maken extra uren om wat extra's te verdienen. Naarmate mannen ouder zijn hoort het overwerk vaker bij de functie. Overwerk in ruil voor tijd komt onder mannen in alle leeftijdsgroepen relatief weinig voor.

2. Overwerk naar compensatie van het overwerk, geslacht en leeftijd, 2004

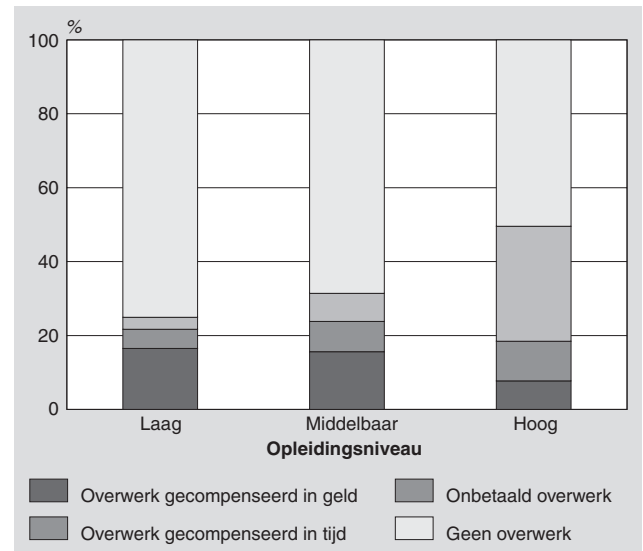

In vergelijking met mannen krijgen vrouwen de extra uren relatief vaak gecompenseerd in tijd. Zij werken de ene keer wat meer, om een andere keer wat minder te kunnen werken. In bijna alle leeftijdsgroepen krijgen vrouwen vaker compensatie in de vorm van tijd dan in de vorm van geld. De enige uitzondering hierop zijn jonge vrouwen. Ruim de helft van de 15–24-jarige vrouwen die regelmatig overwerken, krijgen hiervoor een geldelijke vergoeding. Voor vrouwen geldt net als voor mannen, dat naarmate ze ouder zijn, ze vaker onbetaald overwerk verrichten. Een uitzondering zijn vrouwen tussen 25–34 jaar; een relatief groot deel van hen verricht onbetaald overwerk. Het aandeel overwerkers onder vrouwen in deze leeftijdsgroep dat niet wordt gecompenseerd voor de overuren is daarmee groter dan onder mannelijke leeftijdgenoten. Dit geldt overigens ook voor jongeren.

2.2 Opleidingsniveau

Overwerken hangt sterk samen met het opleidingsniveau van werknemers. Hoogopgeleide werknemers werken veel vaker over dan middelbaar en laagopgeleiden. Bijna de helft van de hoogopgeleide werknemers werkt regelmatig over. Van de laagopgeleide werknemers maakt nog geen kwart regelmatig extra uren. Bij de lager opgeleiden betreft het voor het grootste deel overwerk dat wordt gecompenseerd met geld. Ook middelbaar opgeleiden doen met name overwerk waar extra geld tegenover staat. Onder hoogopgeleiden komt betaald overwerk nauwelijks voor. Het overgrote deel van hen doet onbetaald overwerk.

3. Overwerk naar compensatie van het en opleidingsniveau, 2003¹⁾

¹⁾Gegevens over het opleidingsniveau zijn voor 2004 nog niet beschikbaar.

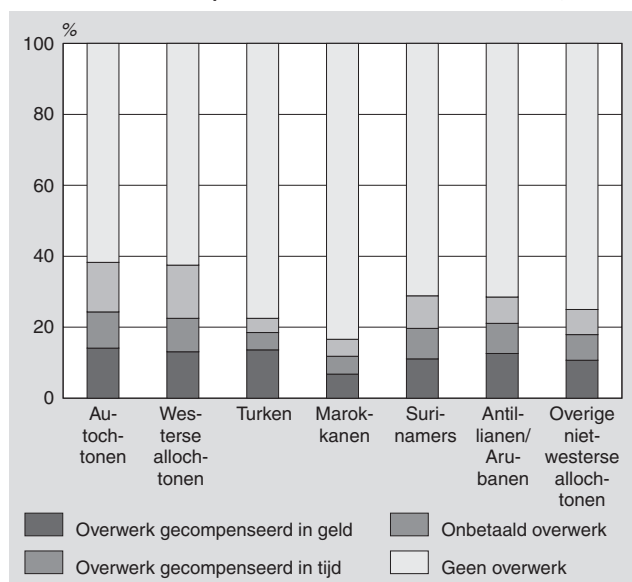
2.3 Herkomst

Autochtonen en westerse allochtonen werken veel vaker over dan allochtonen van niet-westerse herkomst. Met name Turkse en Marokkaanse werknemers werken relatief weinig over. De niet-westerse allochtonen verrichten relatief vaak overwerk waarvoor zij gecompenseerd worden met geld. Met name autochtonen en westerse allochtonen verrichten naast betaald overwerk ook vaak onbetaald overwerk. Een en ander hangt waarschijnlijk sterk samen met het opleidingsniveau. Niet-westerse allochtonen zijn gemiddeld lager opgeleid dan autochtonen en westerse allochtonen. In de vorige paragraaf werd al duidelijk dat laagopgeleiden relatief weinig overwerken in vergelijking met hoogopgeleiden.

2.4 Gezinssituatie

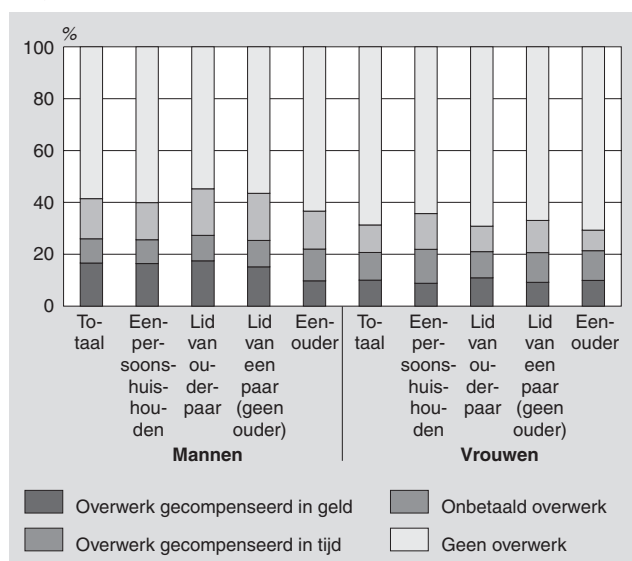
Ook de gezinssituatie blijkt van invloed te zijn op het al dan niet overwerken. Mannen werken het meest over wanneer ze lid zijn van een paar met kinderen. Ruim vier op de tien mannen die lid zijn van een ouderpaar werken regelmatig over. Vrouwen werken juist heel weinig over wanneer zij lid zijn van een paar met kinderen. Vrouwen werken juist veel

4. Overwerk naar compensatie van het overwerk en herkomst, 2004

over wanneer zij alleenstaand zijn. Zowel voor mannen als vrouwen geldt dat ze relatief weinig overwerken wanneer zij een eenoudergezin vormen.

5. Overwerk naar compensatie van het overwerk, geslacht en gezinssituatie, 2004

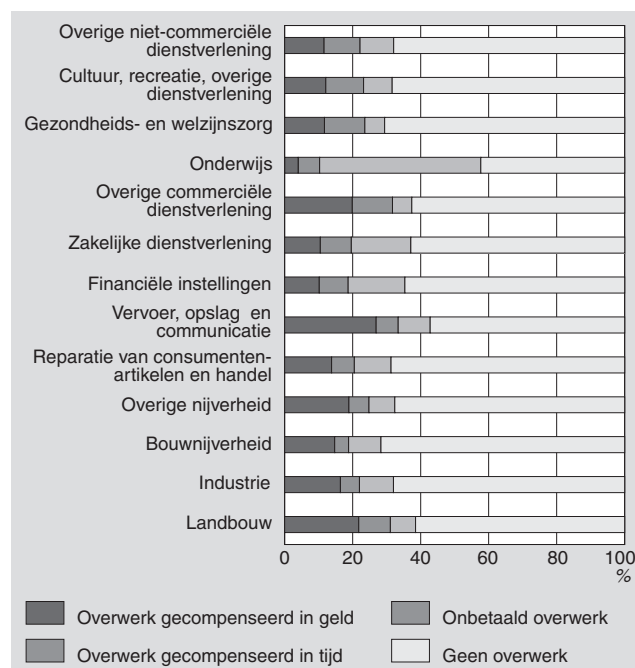
Het grootste gedeelte van het overwerk bij mannen is onbetaald overwerk. Alleen alleenstaande mannen doen veel overwerk dat wordt gecompenseerd in geld. Waarschijnlijk betreft dit met name jonge mannen die (nog) geen partner hebben. Ook mannen die lid zijn van een paar, met of zonder kinderen, doen relatief veel overwerk waar geld tegenover staat. Alleenstaande vaders doen naast onbetaald overwerk ook vaak overwerk dat wordt gecompenseerd in tijd. Vrouwen zonder kinderen doen relatief veel onbetaald overwerk. Dat geldt zowel voor vrouwen met als zonder een partner. Zij doen daarnaast relatief vaak overwerk dat wordt gecompenseerd in tijd. Alleenstaande moeders doen met name overwerk dat wordt gecompenseerd in tijd. Moeders met een partner doen juist relatief vaak overwerk waarvoor zij extra geld krijgen.

3. Kenmerken van het werk

3.1 Bedrijfstakken

Bijna zes op de tien werknemers in het onderwijs geven aan regelmatig over te werken. Daarmee is het onderwijs de bedrijfstak waar het meest wordt overgewerkt. Het gaat daarbij grotendeels om onbetaald overwerk. Ook betreft het voor een groot deel werk dat mee naar huis wordt genomen: het onderwijs is de enige bedrijfstak waar werknemers dit veelvuldig aangeven. Voor een groot deel zal het hierbij gaan om nakijkwerk. Ook in de zakelijke dienstverlening en bij financiële instellingen wordt relatief veel onbetaald overwerk verricht.

6. Overwerk naar compensatie van het overwerk en bedrijfstak, 2003¹⁾

¹⁾Gegevens over bedrijfstakken zijn voor 2004 nog niet beschikbaar.

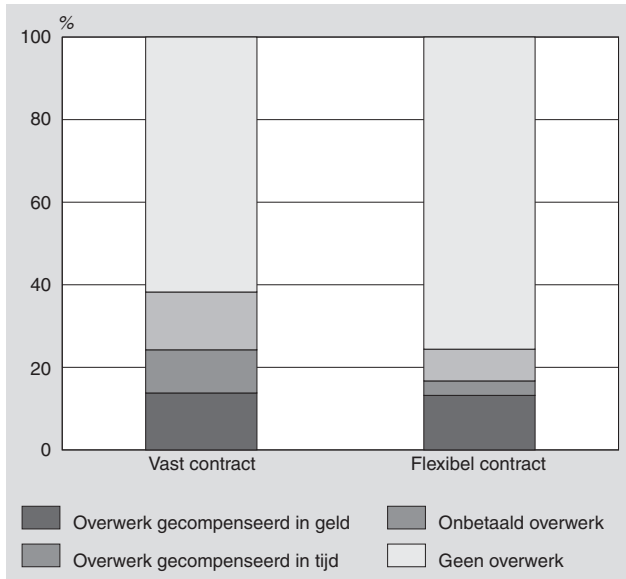
In de sector vervoer, opslag en communicatie (43%) en in de landbouw (39%) wordt ook veel overgewerkt. In beide gevallen betreft het voornamelijk overwerk waarvoor de werknemers worden gecompenseerd in geld. Overigens geldt voor de meeste bedrijfstakken dat het grootste gedeelte van het overwerk wordt uitbetaald. Zowel in de bouwnijverheid als in de gezondheids- en welzijnszorg wordt door minder dan drie op de tien personen regelmatig overgewerkt. De gezondheids- en welzijnszorg is tevens de enige sector waar het overwerk vaak gecompenseerd wordt in de vorm van tijd.

3.2 Arbeidscontract

Bijna vier op de tien werknemers met een vast contract werken regelmatig over. Zij doen dit veel vaker dan werknemers met een flexibel contract. Van hen werkt nog geen kwart regelmatig over. Van de werknemers met een vast dienstverband die regelmatig overwerken, doet ruim een-

derde onbetaald overwerk. Nog eens ruim eenderde doet overwerk waar compensatie in geld tegenover staat. Bij mensen met een flexibel contract staat er in meer dan de helft van de gevallen een geldelijke vergoeding tegenover de extra uren die ze maken.

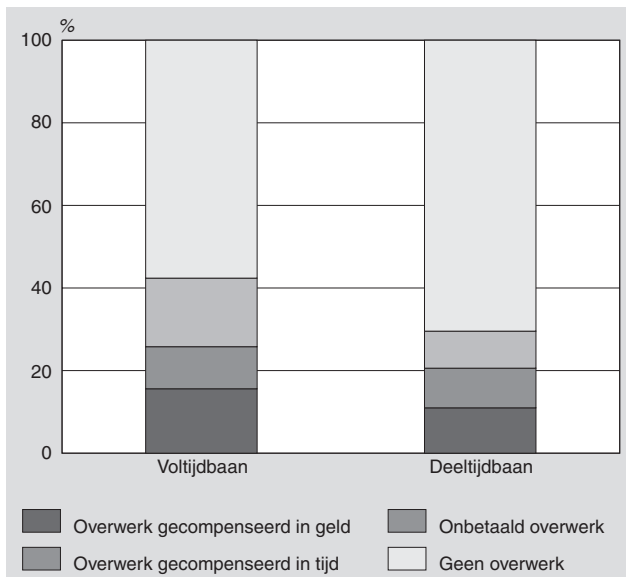
7. Overwerk naar compensatie van het overwerk en dienstverband, 2004

3.3 Arbeidsduur

Ruim vier op de tien werknemers met een voltijdbaan werken regelmatig over. Zij werken daarmee vaker over dan werknemers met een deeltijdbaan. Van hen werken bijna drie op de tien regelmatig over. Van de voltijders die regelmatig overwerken verricht bijna 40 procent onbetaald overwerk. Ook doet 37 procent overwerk waar compensatie in geld tegenover staat. Bij de deeltijders die regelmatig overwerken doet een derde betaald overwerk, bijna eenderde doet overwerk dat wordt gecompenseerd in tijd en een derde doet onbetaald overwerk.

8. Overwerk naar compensatie van het overwerk en arbeidsduur, 2004

Technische Toelichting

Alle gegevens in dit artikel zijn afkomstig uit de Enquête beroepsbevolking (EBB). De EBB is een steekproefonderzoek onder personen die in Nederland wonen, met uitzondering van personen in inrichtingen, instellingen en tehuizen (institutionele bevolking). Voor de EBB wordt elk jaar een steekproef getrokken van ongeveer 1 procent van de Nederlandse bevolking.

Sinds 2000 worden in de EBB vragen gesteld over overwerk. Het bleek toen lastig om iets te zeggen over de manier waarop mensen gecompenseerd worden voor de uren dat ze overwerken. Dat werd veroorzaakt doordat er maar één keer werd gevraagd naar de manier van compensatie (tijd en/of geld). Dit terwijl er wel twee verschillende vragen werden gesteld: één vraag over werk mee naar huis nemen en één vraag over overwerken. De vraagstelling was verwarrend voor de respondenten. Ook was het onmogelijk om te achterhalen of de compensatie gold voor het werk dat mee naar huis werd genomen of voor het overwerk. Daarom is met ingang van januari 2002 de vraagstelling gewijzigd. Nu wordt per vraag (overwerken en werk mee naar huis nemen) de vraag gesteld hoe de uren worden gecompenseerd.

Bij het verschijnen van dit artikel zijn de gegevens over beroep, bedrijfstak en onderwijsniveau nog niet beschikbaar voor 2004. In de grafieken over deze onderwerpen worden de cijfers over 2003 gegeven.

Vragen over overwerk in de EBB:

Aan alle personen die 12 uur of meer per week werken, exclusief zelfstandigen of meewerkenden, worden de vragen over overwerk gesteld:

A. Werkt u wel eens over?

1. Ja, regelmatig
2. Ja, soms
3. Nee

Als men 'Ja, regelmatig' of 'Ja, soms' antwoordt, volgt de volgende vraag:

A1. Hoe worden deze uren gecompenseerd?

1. In tijd
2. In geld
3. In tijd en geld
4. Niet

B. Neemt u wel eens werk mee naar huis?

1. Ja, regelmatig
2. Ja, soms
3. Nee

Als men 'Ja, regelmatig' of 'Ja, soms' antwoordt, volgt de volgende vraag:

B1. Hoe worden deze uren gecompenseerd?

1. In tijd
2. In geld

- 3. In tijd en geld
- 4. Niet

Iedereen die op vraag **A** en/of vraag **B** 'Ja, regelmatig' of 'Ja, soms' heeft geantwoord, krijgt de volgende vraag:

C. Hoeveel uren heeft u de vorige week (over-gewerkt/thuis gewerkt)?

Tabel 1
Werknemers van 15–64 jaar die regelmatig overwerken naar persoonskenmerken

	2000	2001	2002	2003	2004
	%				
Totaal	32,7	32,7	32,0	35,0	37,2
<i>Mannen</i>	38,4	38,2	37,1	40,0	41,6
Leeftijd					
15–24 jaar	28,3	25,4	26,0	28,3	29,6
25–34 jaar	41,2	40,3	39,3	44,0	44,8
35–44 jaar	40,1	41,1	40,2	42,4	45,1
45–54 jaar	39,2	40,1	38,1	40,5	42,0
55–64 jaar	34,6	33,9	32,6	35,6	36,5
Opleidingsniveau					
Laag	29,6	27,8	27,7	30,3	.
Middelbaar	36,3	37,3	34,7	37,0	.
Hoog	51,7	51,8	50,3	54,0	.
Herkomst					
Autochtonen	40,1	39,6	38,4	41,4	43,0
Westerse allochtonen	36,5	38,2	37,0	41,2	42,6
Turken	19,1	21,4	24,1	21,9	22,5
Marokkanen	9,8	18,5	19,0	23,8	17,0
Surinamers	27,8	26,6	28,2	29,1	34,2
Antillianen/Arubanen	37,3	25,0	30,0	26,7	31,2
Overige niet-westerse allochtonen	19,5	21,9	20,3	19,2	25,4
Gezinssituatie					
Eenpersoonshuishouden	35,3	33,8	33,7	36,0	39,9
Lid van ouderpaar	41,4	42,5	40,7	43,7	45,4
Lid van een paar (geen ouder)	40,8	39,6	39,0	42,5	43,6
Eenouder	35,9	39,0	36,3	34,1	37,2
<i>Vrouwen</i>	24,6	25,0	25,0	28,3	31,4
Leeftijd					
15–24 jaar	17,4	17,2	18,5	20,8	24,1
25–34 jaar	24,2	24,5	25,3	28,6	33,5
35–44 jaar	26,7	27,3	26,2	29,1	31,3
45–54 jaar	27,2	28,9	27,2	31,8	33,9
55–64 jaar	26,5	22,9	26,1	28,6	30,0
Opleidingsniveau					
Laag	15,8	14,9	14,7	16,3	.
Middelbaar	20,3	21,2	21,7	24,3	.
Hoog	38,9	40,0	38,5	43,9	.
Herkomst					
Autochtonen	25,1	25,5	25,7	29,2	32,2
Westerse allochtonen	26,0	26,5	26,2	28,4	31,3
Turken	10,6	12,3	10,1	13,0	22,6
Marokkanen	2,7	10,7	10,8	19,2	15,8
Surinamers	18,2	17,4	18,7	21,0	23,5
Antillianen/Arubanen	23,7	24,7	17,8	19,1	25,4
Overige niet-westerse allochtonen	16,6	17,3	14,7	15,9	24,4
Gezinssituatie					
Eenpersoonshuishouden	26,3	29,6	27,7	32,7	35,7
Lid van ouderpaar	25,0	24,7	25,1	28,1	30,9
Lid van een paar (geen ouder)	25,8	26,6	26,7	30,2	33,1
Eenouder	24,7	23,4	21,8	25,1	29,5

Tabel 2
Werknemers van 15–64 jaar die regelmatig overwerken naar kenmerken van het werk

	2000	2001	2002	2003	2004
	%				
Totaal	32,7	32,7	32,0	35,0	37,2
<i>Mannen</i>	38,4	38,2	37,1	40,0	41,6
Bedrijfstak					
Landbouw	37,8	39,9	41,3	44,8	.
Industrie	34,7	34,5	33,1	34,6	.
Bouwnijverheid	28,3	29,0	25,2	29,1	.
Overige nijverheid	41,6	38,8	39,3	35,3	.
Reparatie van consumenten artikelen en handel	40,6	40,1	36,9	39,6	.
Vervoer, opslag en communicatie	47,4	44,2	44,9	49,4	.
Financiële instellingen	40,8	39,9	38,7	43,2	.
Zakelijke dienstverlening	43,7	43,0	40,5	44,3	.
Overige commerciële dienstverlening	38,1	34,9	33,7	42,3	.
Onderwijs	57,7	57,2	57,0	60,7	.
Gezondheids- en welzijnszorg	32,0	34,2	35,9	35,9	.
Cultuur, recreatie, overige dienstverlening	44,0	41,2	37,6	42,7	.
Overige niet-commerciële dienstverlening	31,8	32,9	35,3	36,6	.
Arbeidscontract					
Vast contract	39,3	39,0	38,2	41,1	42,7
Flexibel contract	26,6	26,7	22,0	24,4	27,9
Arbeidsduur					
Voltijdbaan	40,3	40,0	39,1	42,3	43,8
Deeltijdbaan	26,9	27,8	26,6	27,9	30,2
<i>Vrouwen</i>	24,6	25,0	25,0	28,3	31,4
Bedrijfstak					
Landbouw	11,3	11,1	14,9	19,5	.
Industrie	19,8	19,2	18,3	22,6	.
Bouwnijverheid	21,9	22,1	16,7	19,3	.
Overige nijverheid	9,2	28,0	19,5	13,0	.
Reparatie van consumenten artikelen en handel	20,5	20,0	20,2	20,9	.
Vervoer, opslag en communicatie	24,2	25,6	21,8	25,0	.
Financiële instellingen	21,0	17,5	19,1	25,7	.
Zakelijke dienstverlening	26,0	27,8	23,7	26,6	.
Overige commerciële dienstverlening	25,8	22,2	28,7	32,4	.
Onderwijs	53,2	50,9	52,2	55,3	.
Gezondheids- en welzijnszorg	21,0	22,4	23,8	27,8	.
Cultuur, recreatie, overige dienstverlening	25,3	24,5	23,6	23,9	.
Overige niet-commerciële dienstverlening	18,9	24,6	21,2	24,2	.
Arbeidscontract					
Vast contract	25,3	26,0	25,9	29,1	32,4
Flexibel contract	18,3	15,7	15,4	18,9	20,6
Arbeidsduur					
Voltijdbaan	27,9	30,0	29,6	32,1	37,1
Deeltijdbaan	23,1	22,7	23,2	27,0	29,3